

Sygnatura akt II Ca 666/16, II Cz 910/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 września 2017 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Krzysztof Wąsik
Sędziowie:	SO Katarzyna Biernat-Jarek (sprawozdawca) SR (del.) Przemysław Strzelecki

Protokolant: protokolant sądowy W. P.

po rozpoznaniu w dniu 29 września 2017 r. w Krakowie

na rozprawie

sprawy z powództwa G. Z.

przeciwko Szpitalowi (...) im. dr J. B. Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej w K.

o zapłatę

na skutek apelacji i zażalenia strony pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego dla Krakowa – Podgórze w Krakowie z dnia 18 grudnia 2015 r., sygnatura akt XII C 80/15/P

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądza od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 3000 zł (trzy tysiące złotych) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 24 kwietnia 2014 roku, oddala powództwo w pozostałym zakresie oraz znosi wzajemnie pomiędzy stronami koszty procesu;
2. oddala apelację i zażalenie w pozostałej części;
3. znosi wzajemnie pomiędzy stronami koszty postępowania odwoławczego.

SSR Przemysław Strzelecki SSO Krzysztof Wąsik SSO Katarzyna Biernat - Jarek

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 grudnia 2015 r. Sąd Rejonowy dla Krakowa - Podgórze w Krakowie zasądził od pozwanego Szpitala (...) im. dr J. B. (2) Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w K. na rzecz powoda G. Z. kwotę 20.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 24 kwietnia 2013 r. do dnia zapłaty (pkt I.) oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2.417 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt II.).

W sprawie bezspornym było, iż w dniu 22 stycznia 2012 r. powódka została przywieziona do szpitala im. J. B. (2) w K. i przyjęta na leczenie bez swojej zgody oraz pozostawała tam przez okres 2 miesięcy. W dniu 22 marca 2012 r. powódka

została zwolniona. Powódka przebywała w leczeniu zamkniętym, nie mogła opuszczać szpitala, za wyjątkiem wyjścia na dwie przepustki.

Prawomocnym postanowieniem z dnia 10 lipca 2012 r. Sąd Rejonowy dla Krakowa - Podgórze w Krakowie w sprawie o sygn. akt III RNs 155/12/P stwierdził bezzasadność zatrzymania, przyjęcia i leczenia powódki w dniu 22 stycznia 2012 r. bez wyrażenia zgody w (...) Szpitalu im. (...) w K..

W dniu 23 stycznia 2012 r. strona pozwana złożyła do Sądu opiekuńczego zawiadomienie o przyjęciu do szpitala psychiatrycznego na podstawie art. 23 ust. 1 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. W dniu 23 stycznia 2012 r. powódka została przesłuchana przez sędziego i nie wyraziła zgody na pobyt w szpitalu.

Ponadto Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu (...) syn powódki J. Z., który jest policjantem, wezwał w nocy policję do mieszkania zajmowanego wspólnie z powódką. Na wniosek policjantów, którzy przybyli na interwencję została wezwana karetka pogotowia. Ratownicy medyczni podjęli decyzję o zabranii powódki do szpitala psychiatrycznego. Powódka wzięła ze sobą tylko wierzchnią odzież i dokumenty. Po przyjęciu do szpitala powódka przebywała na oddziale z osobami chorymi psychicznie, czuła się zagrożona przez pozostałych pacjentów. Łazienki i toalety nie były zamykane. Po przeniesieniu na oddział (...) powódka przebywała tam ok. 2 tygodnie, panowały tam gorsze warunki socjalne ale pacjenci byli lżej chorzy i miłsi.

Powódka została przyjęta do szpitala w dniu(...) r. bez swojej zgody z powodu zagrożenia synowi pozbawieniem życia. Początkowo przebywała na oddziale (...), następnie została przeniesiona na oddział (...). O przyjęciu powódki do szpitala zdecydował ordynator. Lekarz prowadzący rozmawiał z synem powódki i uznał, iż syn czuje się zagrożony. Powódka podczas pobytu zażywała leki. Powódka przejawiała wobec syna agresję słowną.

Powódka została poddana badaniu przez psychologa, w trakcie pobytu na oddziale (...), na badanie to wyraziła zgodę. Do kwietnia 2014 r. warunki bytowe na oddziale (...) były trudne, oddział był od 80 lat nieremontowany, odpadały tynki, toalety nie działały, dopiero od kwietnia 2014 r. jest przeprowadzany remont.

W dniu 6 marca 2012 r. powódka złożyła wniosek o wypis ze szpitala. W dniu 7 marca 2012 r. odmówiono powódce wypisu ze szpitala, ponieważ nie ustały przesłanki leczenia jej bez jej zgody a nie było jeszcze decyzji sądu.

Powyższy stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił na podstawie zeznań stron i powódki, które co do faktów istotnych dla rozstrzygnięcia były wzajemnie zgodne, także zgodne z okolicznościami niespornymi w sprawie.

W rozważaniach prawnych Sąd Rejonowy przywołał treść art. 23 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego i wskazał, że wymagana w nim procedura została prawidłowo zastosowana. Decyzję o przyjęciu podjął lekarz dyżurny M. M., decyzja ta została zatwierdzona przez ordynatora oddziału A. D.. W ciągu 24 godzin szpital zawiadomił o przyjęciu powódki sąd opiekuńczy. Prawomocnym postanowieniem z dnia 10 lipca 2012 r. Sąd Rejonowy dla Krakowa - Podgórze w Krakowie w sprawie o sygn. akt III RNs 155/12/P stwierdził bezzasadność zatrzymania, przyjęcia i leczenia powódki w dniu 22 stycznia 2012 r. bez wyrażenia zgody w (...) Szpitalu im. (...) w K.. Sąd Rejonowy wskazał, iż powyższym postanowieniem jest związany, zatem nie ma podstaw do ponownego badania, czy zachodziły przesłanki do przymusowego leczenia powódki.

Sąd Rejonowy stwierdził, iż na skutek przyjęcia i umieszczenia powódki w placówce medycznej strony pozwanej bez zgody powódki, doszło do naruszenia jej dóbr osobistych w postaci wolności i godności (art. 23 k.c.), a działanie strony pozwanej było bezprawne. O bezprawności działania pozwanego szpitala przesądza zaś prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa - P. w K. z dnia 10 lipca 2012 r. Tym samym, stosownie do treści art. 24 k.c., strona pozwana ponosi wobec powódki odpowiedzialność za bezprawne naruszenie jej dóbr osobistych, a co za tym idzie, z mocy art. 448 k.p.c., uzasadnione jest roszczenie o zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powódki zadośćuczynienia. Sąd uznał, iż dochodzona przez powódkę kwota 20.000 zł jest adekwatna do okresu pobytu powódki w szpitalu bez jej zgody. Powódka przebywała tam przez okres 2 miesięcy, nie miała wtedy wpływu ani na swoje miejsce pobytu ani

na podejmowanie lub nie podejmowanie przez nią leczenia, stykała się z osobami chorymi psychicznie, pozbawiona była także komfortu i prywatności, jakie daje pobyt we własnym domu.

Podstawę orzeczenia stanowił art. 445 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 448 k.c., zaś o kosztach postępowania orzeczono na zasadzie art. 98 § 1 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniosła strona pozwana, która zaskarżyła go w całości i zarzuciła Sądowi Rejonowemu naruszenie:

I. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy:

a) art. 217 § 1 i 2 w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez:

- oddalenie wniosków dowodowych pozwanego o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, dokumentacji medycznej powódki w postaci dokumentu pod nazwą „Przebieg choroby” obejmującego okres od (...) do (...) r., załącznika do „Historii choroby-szpital psychiatryczny”, dokumentu o nazwie „Wywiad lekarski przy przyjęciu do szpitala”, protokołu z posiedzenia Sądu Rejonowego dla Krakowa - Podgórze w Krakowie Wydział III Rodzinny i Nieletnich z dnia 27 marca 2012 r. w części obejmującej ustną opinię uzupełniającą biegłej Z. K.

- pominięcie części zgromadzonego w sprawie i niekwestionowanego materiału dowodowego w postaci dokumentacji medycznej powódki załączonej do pozwu z dnia 11 grudnia 2012 r., opinii biegłej Z. K. z dnia 30 stycznia 2012 r., wydanej do sprawy rozpoznanej przez Sąd Rejonowy dla Krakowa - Podgórze w Krakowie w sprawie o sygn. akt III RNs 155/12/P

co doprowadziło do oparcia zaskarżonego wyroku na niekompletnym materiale dowodowym oraz niewyjaśnienia okoliczności, które dla wydania rozstrzygnięcia miały istotne znaczenie, tj.: skutków jakie leczenie powódki w pozwanym Szpitalu wywarło dla stanu zdrowia psychicznego powódki, motywów jakimi kierował się pozwany lecząc powódkę bez jej zgody, zgodności postępowania leczniczego zastosowanego przez pozwanego wobec powódki ze stanem wiedzy medycznej obowiązującym w 2012 r., ustalenia czy informacje jakimi dysponował pozwany w dniu 22 stycznia 2012 r. uzasadniały przyjęcie powódki do pozwanego Szpitala na podstawie art. 23 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (u.z.p.), ustalenia czy informacje jakimi dysponował pozwany uzasadniały prowadzenie postępowania leczniczego wobec powódki na podstawie art. 23 u.z.p. w okresie od 22 stycznia 2012 r. do 22 marca 2012 r., niewydania przez sędziego wizytującego zarządzenia nakazującego natychmiastowe wypisanie powódki z pozwanego Szpitala na podstawie art. 45 ust. 2 u.z.p., ustalenia czy okoliczności niniejszej sprawy świadczą o tym, iż działanie pozwanego Szpitala polegające na przyjęciu i leczeniu powódki bez zgody zostało dokonane w granicach ustawowej kompetencji i rzeczowej potrzeby;

b) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i dokonanie jego oceny z pominięciem istotnej części tj.:

- zeznań świadków A. D. i T. K. oraz pisma A. D. z dnia(...) r. pt. „Odmowa wypisu ze szpitala psychiatrycznego”, w zakresie w jakim z ww. dowodów wynika, że powódka przejawiała zachowania agresywne w trakcie kontaktów z synem oraz brak postanowienia sądu opiekuńczego i względy medyczne wynikające ze stanu zdrowia psychicznego powódki uniemożliwiały wypisanie powódki z pozwanego Szpitala,

- zeznań powódki oraz świadka I. Z., z których wynika, iż powódka podczas pobytu na oddziale(...)pozwanego Szpitala nie składała wniosków o wypisanie oraz powódka wyraziła zgodę na badania psychologiczne przeprowadzone w trakcie leczenia na oddziale(...), a w konsekwencji błędne ustalenie, że powódka przebywała w pozwanym Szpitalu bez zgody przez okres 2 miesięcy,

- zeznań świadków A. D. i T. K., z których wynika, że jedną z przyczyn przyjęcia powódki do pozwanego Szpitala w dniu (...) r. była zdiagnozowana u powódki choroba psychiczna, a w konsekwencji błędne ustalenie, że powódka została przyjęta do pozwanego Szpitala bez swojej zgody wyłącznie z powodu zagrożenia synowi pozbawieniem życia,

- zeznań powódki i świadka T. K., z których wynika, że jedna z przepustek, na które udała się powódka w trakcie leczenia w pozwanym Szpitalu, zakończyła się eskalacją konfliktu w domu, a w konsekwencji pominięcie ww. okoliczności w ocenie zachowania pozwanego oraz przy ustalaniu elementów stanu faktycznego sprawy,

- zeznań powódki, z których wynika, iż powódka w trakcie leczenia w pozwanym Szpitalu opuszczała oddział psychiatryczny celem udania się do sklepu po zakupy, spaceru po terenie pozwanego Szpitala, jak również powódka opuszczała pozwany Szpital w ramach tzw. przepustek, a w konsekwencji błędne ustalenie, iż powódka przebywając w pozwanym Szpitalu przez okres 2 miesięcy nie miała wpływu na swoje miejsce pobytu;

c) art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 365 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granicy swobodnej oceny dowodu w postaci postanowienia Sądu Rejonowego dla Krakowa - Podgórze w Krakowie Wydział III Rodzinny i Nieletnich z dnia 10 lipca 2012 r. (sygn. akt III RNs 155/12/P) i przekroczenie granic związania Sądu I instancji ww. orzeczeniem polegające na:

- uznaniu, iż powyższe prawomocne postanowienie Sądu przesądza o bezprawności działania pozwanego i naruszeniu dóbr osobistych powódki w postaci wolności i godności, podczas kiedy przywołane orzeczenie stanowi wyłącznie o niezasadności zatrzymania, przyjęcia i leczenia powódki w pozwanym Szpitalu;

- przyjęciu, iż wyrzeczenie zawarte w przedmiotowym postanowieniu odnosi się do całego okresu leczenia powódki w pozwanym Szpitalu podczas kiedy pkt 1 przywołanego orzeczenia jednoznacznie stwierdza niezasadność zatrzymania, przyjęcia i leczenia w dniu 22 stycznia 2012 r. bez wyrażenia zgody w (...) Szpitalu im. (...) w K. uczestniczki G. Z.;

II. naruszenie przepisów prawa materialnego tj.:

a) art. 24 § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w stanie faktycznym niniejszej sprawy polegające na uznaniu, iż działanie pozwanego polegające na przyjęciu i leczeniu powódki było bezprawne, podczas kiedy działanie pozwanego było zgodne z przepisami ustawy o ochronie zdrowia psychicznego o charakterze proceduralnym oraz nastąpiło w granicach ustawowej kompetencji i rzeczowej potrzeby uzasadnionej okolicznościami sprawy w celu udzielenia powódce pomocy medycznej, co stanowi przesłankę wyłączającą bezprawność ww. działania strony pozwanej,

b) art. 445 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 448 k.c. poprzez zastosowanie przepisu w stanie faktycznym sprawy i uznanie, że powódce przysługuje roszczenie o zadośćuczynienie z tytułu bezprawnego naruszenia dóbr osobistych powódki w postaci wolności i godności, podczas kiedy pozwany nie dopuścił się naruszenia przywołanych dóbr osobistych powódki,

c) art. 45 ust. 2 u.z.p. poprzez jego niezastosowanie w stanie faktycznym sprawy skutkujące dokonaniem oceny postępowania pozwanego z pominięciem ww. normy ustawowej,

d) art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w stanie faktycznym sprawy polegające na zasądzeniu od pozwanego na rzecz powódki odsetek ustawowych od dnia 24 kwietnia 2013 r. tj. od dnia następującego po dniu doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, podczas kiedy ze względu na okoliczności sprawy odsetki winny zostać orzeczone od dnia wydania wyroku przez Sąd I instancji.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty, strona pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania za obie instancje, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu strona pozwana podkreśliła, iż Sąd I instancji wydał zaskarżone orzeczenie w oparciu o niekompletny materiał dowodowy, czego skutkiem było niewyjaśnienie okoliczności, które miały w niniejszej sprawie istotne znaczenie. Zakwestionowanie przez sąd opiekuńczy w ramach kontroli legalności przyjęcia i przebywania w szpitalu

osoby z zaburzeniami psychicznymi nie przesądza o bezprawności działania lub zaniechania personelu medycznego, jeżeli nastąpiło w granicach ustawowej kompetencji oraz rzeczowej potrzeby uzasadnionej okolicznościami sprawy, w celu udzielenia pomocy medycznej pacjentowi. W ocenie strony pozwanej, prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa - Podgórze w Krakowie Wydział III Rodzinny i Nieletnich z dnia 10 lipca 2012 r. (sygn. akt III RNs 155/12/P), oddziałuje na niniejsze postępowanie, jednakże nie przesądza o bezprawności działania pozwanego Szpitala oraz naruszeniu dóbr osobistych powódki w postaci godności i wolności.

Postanowieniem z dnia 4 stycznia 2016 r., Sąd Rejonowy dla Krakowa – Podgórze w Krakowie nakazał ściągnąć od strony pozwanej na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Krakowa - Podgórze w Krakowie kwotę 1.000 zł tytułem opłaty sądowej od pozwu, od uiszczenia której powódka była zwolniona. W uzasadnieniu sąd rejonowy wyjaśnił, iż opłata została ustalona na podstawie art. 13 ust 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych jako 5% wartości dochodzonego roszczenia. Obciążenie nimi pozwanej wynikało zaś z faktu przegrania przez nią tego procesu (art. 98 § 1 k.p.c.).

Zażalenie na powyższe postanowienie wniosła strona pozwana, która zaskarżyła je w całości i zarzuciła Sądowi Rejonowemu naruszenie art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, skutkujące obciążeniem pozwanego kosztami opłaty od pozwu, z których była zwolniona powódka, podczas kiedy szczególnie okoliczności występujące w niniejszej sprawie tj. uzasadnione subiektywne przekonanie pozwanego o zasadności zajmowanego stanowiska procesowego oraz wyjątkowo trudna sytuacja materialna pozwanego, uzasadniają zwolnienie pozwanego Szpitala od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych w postaci opłaty od pozwu. Strona pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i tym samym nieobciążanie pozwanego kosztami opłaty sądowej od pozwu, od której powódka została zwolniona.

W odpowiedzi na apelację strony pozwanej, powódka wniosła o oddalenie jej w całości i zasądzenie od apelującego Szpitala kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja strony pozwanej okazała się w znacznej mierze zasadna.

W pierwszym rzędzie należy podnieść, że Sąd Rejonowy nie nadał właściwego znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy temu, że Sąd Rejonowy dla Krakowa – Podgórze w Krakowie w postanowieniu z dnia 10 lipca 2012 r. stwierdził niezasadność zatrzymania, przyjęcia i leczenia w dniu 22 stycznia 2012 r. bez wyrażenia zgody w (...) Szpitalu im. (...) w K. powódki G. Z.. Powyższe orzeczenie odnosi się bowiem do konkretnego dnia, w którym powódkę przyjęto do hospitalizacji, nie zaś całego okresu jej przebywania w placówce. Jednocześnie na mocy art. 365 § 1 k.p.c., orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Dlatego też brak jest podstaw dokonania ponownej oceny czynności strony pozwanej, podjętych w dniu 22 stycznia 2012 r. wobec powódki, skoro ich niezasadność została już stwierdzona prawomocnym orzeczeniem.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 lipca 2015 r., sygn. I CSK 524/14 uznał, że postanowienie wydane w postępowaniu przed sądem opiekuńczym, przewidzianym w art. 46 ustawy z 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego i wszczynanym z urzędu w wyniku zawiadomienia dokonanego przez szpital psychiatryczny w wykonaniu obowiązku ustanowionego w art. 23 ust. 4 tej ustawy wiąże sąd orzekający w sprawie o ochronę dóbr osobistych osoby przyjętej do szpitala w tym trybie. W uzasadnieniu wskazał, że postępowanie przed sądem opiekuńczym, co było już wyjaśniane wielokrotnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 1996 r., II CRN 201/95, nie publ., z dnia 12 lutego 1997 r., II CKU 72/96 OSNC 1997/ 6-7/84, z dnia 27 lutego 2008 r., III CSK 318/07, nie publ., z dnia 16 kwietnia 2009 r., I CSK 402/08, nie publ. oraz z dnia 16 marca 2012 r., IV CSK 373/11, nie publ.) ma na celu wszechstronną kontrolę legalności przyjęcia i przymusowego pobytu w szpitalu (...) osoby, która nie wyraziła na to zgody. Kontrola obejmuje prawidłowość procedury przyjęcia oraz występowanie przesłanek materialno-prawnych usprawiedliwiających nierespektowanie woli (braku zgody) osoby przyjmowanej. Nie budzi wątpliwości, że dochodzi w ten sposób do naruszenia podstawowych, gwarantowanych konstytucyjnie wolności i praw stanowiących emanację

przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka (art. 30 Konstytucji), do których należy wolność i nietykalność osobista (art. 31 i 41 Konstytucji), objęte również ochroną konwencyjną wynikającą z art. 5 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Przepisy ustawy o ochronie zdrowia (...) umożliwiające ingerencję w zakres tej rangi dóbr muszą więc być wykładane ściśle, przede wszystkim dla dobra i w interesie osoby, której dotyczy postępowanie, jakkolwiek przewidziane w ustawie działania mają na celu także ochronę innych osób. W drodze wykładni ukształtował się już także pogląd, że - wobec alternatywnych przesłanek przyjęcia pacjenta do szpitala (...) bez jego zgody - ocenie podlega wystąpienie przesłanek niezbędnych do przeprowadzenia przymusowej hospitalizacji wynikających z podstawy przyjęcia wskazanej w zawiadomieniu skierowanym do sądu opiekuńczego przez kierownika szpitala (...), a nie w dokumentach sporządzonych bezpośrednio przy dokonywaniu przyjęcia, które sporządzane są w krótkim kontakcie z osobą przyjmowaną i w okolicznościach nie dających niejednokrotnie możliwości postawienia stanowczej diagnozy, niezbędnej do określenia podstawy przyjęcia (por. postanowienie z dnia 16 marca 2012 r., IV CSK 373/11).

Podkreślić trzeba, iż rozpoznając sprawę w przedmiocie ochrony dóbr osobistych Sąd powinien w pierwszej kolejności określić dobro osobiste, które mogło zostać naruszone, a następnie ustalić, czy doszło do naruszenia dobra osobistego, a dopiero w przypadku pozytywnej odpowiedzi ustalić czy działanie pozwanego było bezprawne. Dowód, że dobro osobiste zostało naruszone ciąży na osobie poszukującej ochrony prawnej na podstawie art. 24 k.c. Natomiast na tym, kto podjął działania zagrażające dobru osobistemu innej osoby lub naruszające to dobro spoczywa ciężar dowodu, że nie było ono bezprawne. Art. 24 k.c. chroni tylko przed bezprawnym naruszeniem lub zagrożeniem dóbr osobistych, natomiast nie wymaga, aby naruszenie miało charakter zawiniony. Zgodnie z utrwalonym poglądem, za bezprawne uważa się każde działanie naruszające dobro osobiste, jeżeli nie zachodzi żadna ze szczególnych okoliczności usprawiedliwiających je. Do okoliczności wyłączających bezprawność zalicza się zaś działanie w ramach porządku prawnego, tj. działanie dozwolone przez obowiązujące przepisy, wykonywanie prawa podmiotowego, zgoda pokrzywdzonego oraz działanie w obronie uzasadnionego interesu. W dalszej kolejności winno się zbadać pozostałe przesłanki roszczenia opartego na art. 448 k.c., tj. naruszenie dobra osobistego powodujące szkodę niemajątkową oraz związek przyczynowy pomiędzy tym czynem, a szkodą niemajątkową spowodowaną naruszeniem dobra osobistego (zob. G. Bieniek, Komentarz do KC, Księga trzecia - Zobowiązania, t. I, Lexis Nexis 2009). Wreszcie nie może ulegać wątpliwości fakt, iż w sytuacji, gdy przedmiotem postępowania jest żądanie majątkowej ochrony dóbr osobistych poprzez zapłatę zadośćuczynienia, pokrzywdzony może żądać kompensaty krzywdy od podmiotu odpowiedzialnego (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 12 grudnia 2002 roku, V CKN 1581/00 i z 24 stycznia 2008 r., I CSK 319/07). Dopiero wykazanie wszystkich wymienionych wyżej przesłanek skutkowałoby uwzględnieniem powództwa o ochronę dóbr osobistych, przy czym obowiązek wykazania owych przesłanek w powyższym zakresie obciąża stronę powodową, w myśl zasady wyrażonej w art. 6 k.c. W ocenie Sądu Okręgowego z treści stanowiska powódki prezentowanego w pozwie i w toku postępowania wynika, że naruszenie jej dóbr osobistych przez stronę pozwaną miało polegać na naruszeniu jej godności osobistej i wolności na skutek przymusowej hospitalizacji, w tym w szczególności przebywania wśród osób chorych, przy których powódka nie czuła się bezpiecznie, a także skierowania powódki na oddział o złych warunkach pobytu.

Niewątpliwie przymusowe przyjęcie powódki do szpitala (...) i poddanie leczeniu naruszyło jej dobra osobiste – wolność i godność. W świetle powyższego nie można było zgodzić się ze skarżącym, że nie można mu było postawić skutecznego zarzutu naruszenia art. 23 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego i art. 23 k.c. oraz art. 24 k.c., a w konsekwencji dóbr osobistych powódki. Odmienne jednak niż to przyjął Sąd Rejonowy, naruszenia dóbr osobistych powódki należy upatrywać w samym tylko bezzasadnym zatrzymaniu, przyjęciu i leczeniu powódki w dniu 22 stycznia 2012 r. bez wyrażenia jej zgody, nie zaś przez przyzmat całego jej pobytu w placówce. Co się bowiem tyczy okoliczności towarzyszących przyjęciu powódki do szpitala, niezasadność zatrzymania powódki została już przesądzona. Jednocześnie analiza zgromadzonego materiału dowodowego nie dała podstaw do uznania, by powódka wykazała naruszenie jej dóbr osobistych w szerszym zakresie, w szczególności w czasie pobytu w placówce. Nie ulega bowiem wątpliwości, iż każdy pobyt w szpitalu jest co do zasady niekomfortowy i wywołuje może negatywne odczucia u osoby hospitalizowanej, które związane są zarówno z panującymi warunkami jak i przebywaniem wśród obcych, chorych osób. Pobyt w szpitalu jest każdorazowo w pewnym sensie ograniczeniem wolności pacjenta. Tymczasem w

niniejszej sprawie powódka nie wykazała, by dolegliwości związane z pobytem w szpitalu były przez nią odczuwane w szerszym zakresie, niż wynika to z normalnych następstw pobytu pacjenta w szpitalu.

W myśl art. 448 k.c., w razie naruszenia dobra osobistego Sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, tytułem zadośćuczynienia odpowiednią sumę pieniężną za doznaną krzywdę. Ocena przesłanek przymusowej hospitalizacji obserwacyjnej może wpłynąć na przyznanie i rozmiar zadośćuczynienia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2015 r., I CSK 524/14, Lex 1802573). Z tych przyczyn Sąd Okręgowy stwierdził, iż aspekt ocenny zadośćuczynienia wymagał ustalenia, czy w wyniku pobytu w szpitalu powódka poniosła szkodę w rozumieniu poczucia krzywdy. W tym celu dopuszczono na etapie apelacji dowód z dokumentacji medycznej powódki w postaci dokumentów pod nazwą „przebieg choroby” obejmującego okres od (...) r., dowód z protokołu posiedzenia sądu opiekuńczego a także treści pisemnej opinii biegłej Z. K. z dnia 30 stycznia 2012 r. wydanej w sprawie III RNs 155/12/P dla ustalenie treści zapisów dokumentacji medycznej i wniosków z pobytu powódki w szpitalu oraz dla ustalenia przebiegu przyjęcia do szpitala, przebiegu przebywania powódki i wypisu ze szpitala. Nadto Sąd Okręgowy uznał za niezbędne do rozstrzygnięcia przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego(...) dla ustalenia prawidłowości leczenia powódki oraz dla ustalenia, jaki wpływ na stan zdrowia powódki miał pobyt w szpitalu, zarówno w trakcie tego pobytu, jak i po opuszczeniu szpitala przez powódkę. W wykonaniu odezwy, biegły sądowy T. Z. sporządził opinię z dnia 2 września 2016 r. w której wskazał, iż powódka cierpi na przewlekłe zaburzenia urojeniowe na nieznanym podłożu organicznym (schizofrenopodobne) oraz zaburzenia depresyjne w wywiadzie. Biegły zgodził się z ustaleniami zawartymi w opinii innego biegłego – Z. K. z dnia 30 stycznia 2012 r., iż z powodu zaburzeń psychicznych powódki jej zachowanie stanowiło bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia innych osób, a tym samym przyjęcia do szpitala psychiatrycznego bez jej zgody. Biegły zwrócił uwagę, że powódka pozostaje od ok. 15 lat w leczeniu psychiatrycznym zaburzeń psychotycznych, które są jednymi z cięższych zaburzeń psychiatrycznych. Biegły nie stwierdził, by pobyt w szpitalu strony pozwanej wpłynął negatywnie na zdrowie powódki i wskazał, że wdrożono prawidłową procedurę jej leczenia. W ostatecznych wnioskach biegły zajął stanowisko, iż brak jest możliwości wykazania, by przymusowa hospitalizacja powódki doprowadziła do istotnego negatywnego wpływu na jej życie. W opinii uzupełniającej z dnia 26 stycznia 2017 r. biegły podtrzymał swoje dotychczasowe stanowisko oraz wskazał, iż pobyt powódki w szpitalu wywołał również pozytywne efekty, choćby w postaci zapobieżenia realizacji gróźb powódki oraz przynajmniej częściowej poprawy zdrowia psychicznego, umożliwiając wypis i powrót do domu. Po raz kolejny biegły podkreślił też, że w jego ocenie leczenie psychiatryczne powódki w 2012 r. było w pełni zasadne.

Wnioski z opinii biegłego T. Z. podzieliła również biegła E. S. w opinii z dnia 22 czerwca 2017 r. Wskazała, iż leczenie powódki podczas jej pobytu w szpitalu strony pozwanej było prawidłowe i adekwatne do występujących objawów a także zgodne z aktualną wiedzą. Biegła stwierdziła, iż leczenie doprowadziło do korzystnych zmian w stanie psychicznym powódki, zmniejszenia poczucia zagrożenia i złagodzenia zaburzeń myślenia. Nadto w zeznaniach powódki, a także w dokumentacji medycznej z leczenia w gabinecie psychiatrycznym S. R. brak jest informacji, które wskazywałyby na to, że po opuszczeniu szpitala powódka odczuwała wymierne dolegliwości wynikające z hospitalizacji.

W konsekwencji Sąd Okręgowy nie dopatrywał się bezprawności w działaniach pracowników pozwanego szpitala. Co do kwoty zasądzzonego zadośćuczynienia podlegać musiała ona zatem modyfikacji w taki sposób, by zasądzona na rzecz powódki kwota odzwierciedlała jedynie niezasadność jej zatrzymania w Szpitalu bez jej zgody w dniu (...) – zgodnie z postanowieniem sądu opiekuńczego. Jak wynika z opinii biegłych i dokumentacji medycznej powódki, dalsze postępowanie personelu szpitala nie było bezprawne, zaś pobyt powódki w szpitalu wiązał się z normalnymi następstwami hospitalizacji pacjenta. Sąd Okręgowy miał również na uwadze, że w wyniku podjętego leczenia powódka odniosła pewne korzyści, w szczególności w zakresie poprawy zdrowia psychicznego. Nie bez znaczenia pozostawał również fakt, na co zwrócili uwagę biegli, iż powódka jest osobą cierpiącą na poważne zaburzenia psychiczne już od kilkunastu lat i pozostaje w stałym leczeniu psychiatrycznym. Z tego względu nie sposób rozpatrywać przypadek powódki analogicznie do przypadku osoby zatrzymanej do leczenia po raz pierwszy, która wcześniej nie wykazywała symptomów zaburzeń na tle psychicznym.

Reasumując, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, iż działania strony pozwanej uzasadniały zasądzenie na rzecz powódki kwoty 3.000 zł tytułem zadośćuczynienia, i w tym zakresie zaskarżony wyrok podlegał korekcie na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

O kosztach postępowania, zarówno w pierwszej jak i drugiej instancji orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c., dostrzegając jednocześnie, iż po stronie powódki zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony, o którym mowa w art. 102 k.p.c. Przepis ten wyraża zasadę słuszności w orzekaniu o kosztach, stanowiąc wyjątek od zasady odpowiedzialności za wynik procesu. Podstawę do jego zastosowania stanowią konkretne okoliczności danej sprawy, przekonujące o tym, że w rozpoznawanym przypadku obciążenie strony przegrywającej kosztami procesu na rzecz przeciwnika byłoby niesłuszne, czy wręcz niesprawiedliwe. Znajduje on zastosowanie "w wypadkach szczególnie uzasadnionych", które nie zostały ustawowo zdefiniowane i są każdorazowo oceniane przez sąd orzekający na tle okoliczności konkretnej sprawy. Do okoliczności tych zalicza się m.in. sytuację majątkową i osobistą strony, powodującą, że obciążenie jej kosztami może pozostawać w kolizji z zasadami współżycia społecznego. Przy zastosowaniu art. 102 k.p.c. mogą być również brane pod uwagę okoliczności dotyczące charakteru sprawy. Z kolei trudna sytuacja życiowa, majątkowa, zdrowotna, osobista, która uniemożliwia pokrycie przez stronę kosztów procesu należnych przeciwnikowi, należy do okoliczności uzasadniających odstępianie od zasady wyrażonej w art. 98 § 1 k.p.c. a także art. 100 k.p.c. Dokonując tej oceny sąd orzekający powinien kierować się własnym poczuciem sprawiedliwości, a podważenie oceny tego sądu wymaga wykazania, że jest ona wadliwa (post. SN z 22.2.2011 r., II PZ 1/11, L.). Mając na uwadze, iż w pewnej części powództwo okazało się jednak zasadne, a także stan zdrowia powódki i jej bardzo niskie dochody (od wielu lat z uwagi na stan zdrowia powódka nie pracuje, otrzymuje jedynie niskie świadczenia rentowe), Sąd Okręgowy zdecydował o wzajemnym zniesieniu kosztów procesu na podstawie wyżej powołanych przepisów.

W zakresie wykraczającym poza dokonaną modyfikacją zaskarżonego wyroku, zarówno dalej idąca apelacja jak i zażalenie strony pozwanej podlegały oddaleniu w oparciu o art. 385 k.p.c. oraz art. 397 § 2 k.p.c.

SSR Przemysław Strzelecki SSO Krzysztof Wąsik SSO Katarzyna Biernat - Jarek